

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗМК ЗДІА

Шупіш Л.Я.

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький металургійний коледж Запорізької державної інженерної академії

Запорізький металургійний коледж ЗДІА – це колишній технікум імені А.М. Кузьміна. Перейменування здійснено в 2007 році наказом ректора ЗДІА за погодженням з Міністерством освіти і науки України – як таке, що більше відповідає нинішній структурі академії.

Початок організації металургійного технікуму було закладено восени 1920 року втіленням в життя циркуляра Наркомпросу України про ліквідацію старших класів гімназії і реальних училищ.

З 1998 року очолює коледж Самойлов Володимир Леонідович, який до цього 24 роки проробив заступником директора з навчальної роботи.

Сьогодні металургійний коледж ЗДІА готує молодших спеціалістів на основі договорів про цільову підготовку з 17 промисловими підприємствами м. Запоріжжя . Це забезпечує 100% гарантію працевлаштування випускників після закінчення коледжу.

Професія вчителя завжди була однією із найпочесніших у нашій країні. Вона наповнена великим ідейним змістом, бо тісно пов'язана із розв'язанням головних завдань суспільства. Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей педагога. На думку вчених, основними проблемами з якими зустрічатимуться викладачі у цьому тисячолітті , є наступні:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань;
- ускладнення проблеми виховання;
- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;

- вирішення складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, релігієзнавство, економіка, правознавство та ін.;

- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Усе це може здійснювати лише викладач з високою професійною компетентністю. Розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентоздатності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Під час педагогічної діяльності у коледжі, у співбесідах з викладачами, ми дійшли висновку, що для формування національної самосвідомості студентської молоді є необхідність подолання певних суперечностей, а саме:

- суспільно-педагогічних, породжених дуальністю парадоксального феномену усвідомлення етнічної й національної ідентичності, невідповідністю рівня національної самосвідомості молоді сучасним складним суспільно-політичним процесам, що мають місце в суспільному житті України;

- теоретико-методологічних, що виникають між окремими підходами та аспектами трактування сутності та структури національної самосвідомості, між наочно-образною формою уявлень про національну самосвідомість в системі педагогічної діяльності та її загальним змістом, що стрімко розвивається, між змістом національного виховання та методологічним забезпеченням процесу реалізації цього змісту; між складною структурою національної самосвідомості й фрагментарним характером її дослідження в системі безперервної освіти;

- психолого-педагогічних, які існують між високими вимогами до виховної роботи з молоддю та психологічними установками й потребами, віковими та індивідуальними особливостями учнів і студентів.

Формування національної самосвідомості студентської молоді потребує врахування історико-педагогічних аспектів зародження, становлення та розвитку системи національного виховання, з'ясування перспективних напрямів модернізації виховної діяльності відповідно до європейських та світових тенденцій полікультурності, толерантності в освітньому просторі.

В основу концепції покладено ідеї про те, що: 1) національна самосвідомість і толерантність є основними універсальними цінностями сучасного суспільства; 2)

універсальність пов'язана з двостороннім процесом, що відбувається в сучасному світі, а саме: посилення глобалізаційних тенденцій, з одного боку, і прагненням до збереження національної ідентичності – з іншого; 3) проблема національної самосвідомості перестала бути проблемою тільки в одній із сфер життя (в релігії, питаннях національних відносин), але набула статусу глобальної націокультурної та соціокультурної проблеми, що має прояви в усіх сферах суспільства; 4) різні підходи до проблеми національної самосвідомості потребують серйозного корегування з погляду відбиття в них плюралістичності та полісуб'єктності сучасного світу; 5) індивід усвідомлює світ через призму цінностей; етнонаціональний світ природно розглядається крізь призму етнічних і національних цінностей. Вони можуть бути різного рівня: глобальні і наближені до повсякденного життя; 6) протиріччя між наочно-образною формою уявлень про національну самосвідомість в системі педагогічної діяльності та її загальним змістом, що стрімко розвивається, може бути розв'язане шляхом засвоєння наукових педагогічних понять, які висловлені спеціальними науковими термінами; 7) інтегральний простір – це виховна система особистіно-орієнтованого типу, яка забезпечує перетворення інформації про національний простір у категорії різних наук та мистецтв. Можливі культурологічний (локальний або малий) виховний простір, в якому моделюється цілісне явище національної культури і культуровідповідний (великий) освітньо-виховний простір або метапростір, відтворюючий певну національну культуру.

Зараз склалась невтішна ситуація коли за даними соціологічних досліджень „Передує трійка цінностей: „здоров'я”, „сім'я”, „добробут” у всіх верств населення. Десь посередині містяться „робота за фахом та вподобою”, „освітньо-професійний рівень”, „духовність”. А найменш значущим виявляється „патріотизм” . Це свідчення того, що цивілізована демократична система цінностей ще має сформуватися. Сучасна молода людина опинилася у вирі невизначеності й вибору, в хисткому, відкритому, нічим не захищеному просторі, де треба мати особисту волю до життя, власні орієнтири, особисту відповідальність і здатність робити вибір.

Формування національної самосвідомості повинно передбачати залучення всієї системи освіти. Всі навчальні предмети повинні в той чи іншій спосіб висвітлювати перспективу дотримання прав людини. Власне кажучи , інтеркультурний підхід – це не новий предмет, а нова методологія, що прагне ввібрати в свій спосіб пізнання реального життя психологічні, антропологічні, історичні і культурні дані з тим, щоб у викладанні кожного навчального предмету роздвинути взаємозв'язок з гуманітарними

науками. Інтеркультурне виховання- це принцип, на який спирається вся діяльність освіти і освітньої громадськості. Його мета полягає в тому, щоб охопити всю сукупність освітньої мережі: підготовку відповідних спеціалістів і викладачів, починаючи з дошкільних закладів і до університету включно, а також професійну підготовку і навчання дорослих. Не можна забувати і про інших учасників цього процесу: адміністраторів і працівників різних служб, шкільних психологів, працівників соціальної сфери, медперсонал тощо.

Таким чином, в індивідуальному розвитку кожної людини за певних припущень можна виділити стадії розвитку її ставлення до національного світу.

Розвиток національної самосвідомості в онтогенезі проходить кілька етапів, що співвідносяться з основними періодами психічного розвитку і стадіями розвитку психосоціальної/національної ідентичності. При цьому національна самосвідомість формується трохи пізніше, ніж інші форми самосвідомості. У період навчання у коледжі національна самосвідомість молодій людині розширяє систему її уявлень про світ, зміцнює її місце в ньому. Національна самоідентифікація в цьому віці формується за принципом: «Ми» — «Вони».

У нашому суспільстві є два основних чинники, які досить відчутно впливають на формування національносвідомої особистості: перший - це криза нашої масової свідомості, другий - криза структурна. Обидва вони гальмують процес формування національної самосвідомості молоді. Криза масової свідомості, очевидно триватиме довго. Корені її – в переоцінці життєвих принципів. Вона безпосередньо пов'язана з нашою історією.

Структурна криза то спадок, залишений Україні від тогочасної радянської системи. Криза масової свідомості породжує недисциплінованість, зневагу встановлених моральних норм і правил як національної так і загальнолюдської моралі. Спостерігається стрімкий процес розшарування людей в суспільстві. Звичайно, коли в людях не має впевненості у кращому майбутньому, в чіткій національній само визначеності - це призводить до розчарування, „пошуку винних”, а то й до духовного спустошення суспільства на очах молодих поколінь.

Успішне формування національної самосвідомості особистості має на увазі ефективну адаптацію людини до суспільства, до нових умов життя і співіснування у світі - з одного боку, її саморозвиток, активну взаємодію з етнічними спільнотами і здатність протистояти певною мірою ксенофобії та шовінізму - з іншого.

Таким чином, під час своєї педагогічної діяльності, я дійшла висновку, що одним із основних моїх завдань як викладача коледжу є формування наступних національних вартостей: 1) історична пам'ять, 2) українська ідея, 3) єдність поколінь на основі віри в національну ідею, 4) почуття національної гідності, 5) любов до рідної культури, 6) українська мова, 7) пошана до національних символів, 8) самопожертва в боротьбі за свободу нації, 9) толерантне ставлення до інших націй, 10) дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи, 11) почуття гумору, 12) любов до праці; громадянських вартостей: 1) прагнення до соціальної гармонії, 2) відстоювання соціальної і міжетнічної справедливості, 3) пошана до державних символів, 4) рівність громадян перед Законом, 5) повага до демократичних виборів і демократично обраної влади, 6) готовність до захисту індивідуальних прав і свобод, 7) самовідповідальність людини, 8) пошана до національно-культурних вартостей інших народів, 9) культура соціальних і політичних стосунків, 10) обов'язки, що випливають з прав інших людей, 11) патріотизм, 12) готовність до державотворчої діяльності; та вартостей особистого життя: 1) орієнтація на пріоритет духовних вартостей, 2) внутрішня свобода, 3) особиста гігієна, 4) воля (самоконтроль, самодисципліна, енергія чину тощо), 5) мужність, рішучість, героїзм, 6) мудрість, здоровий глузд, 7) доброзичливість, лагідність, 8) працьовитість, 9) шляхетність і відповідальність, 10) протидія згубним звичкам, 11) почуття відповідальності, 12) культ доброго імені (надійність у праці, партнерстві).

Література:

1. Андрущенко В.П., Губерський В., Михальченко М.І. Культура. Ідеологія. Особистість. – К.: Знання України, 2002.
2. Борисов, В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді . – Тернопіль, 2006.
3. Концепція національного виховання студентської молоді. - К., 2009.